COLECȚIA „POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"

269

MAUN SEIN KYIN
Birmania

Datoria ospitalității

ÓV. S. CROHMĂLNICEANU

Un capitol de istorie literară

ADRIAN ROGOZ

Fugă în spațiu-timp

269

Colecția
„POVESTIRI ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE"
editată de revista
Știința și Tehnica
Anul XII
1 februarie 1966

Redactor literar: ADRIAN ROGOZ
Coperta-desen: CORNELIU BÎRSAN
Prezentarea grafică: CORNEL DANELIUC

MAUN SEIN KYIN

— BIRMANIA —

DATORIA OSPITALITĂŢII

Şedeam într-un fotoliu vechi de răchită şi fumam. Peste o jumătate de oră trebuia să mă ridic, să cobor de pe veranda răcoroasă şi să străbat piaţa Kamayut, încinsă de soare, pentru că prăvălia parsului care vinde ţigări şi tutun se află tocmai acolo, în staţia de autobuze, lîngă secţia de poliţie. Şi, ceea ce e mai rău în aprilie, la cinci după-amiaza stăruia aceeaşi zăpuşeală ca şi la prînz.

Prin dreptul uşii larg deschise care da pe verandă a căzut o frunză de ko-ko-bin, aterizînd la picioarele mele. În curînd va începe să bată musonul. Atunci vremea se va mai răcori. În curtea din dos femeile făceau zgomot cu cratiţele şi cu cuţitele, împiedicîndu-mă să mă concentrez. Treaba asta mă irita, pentru că la şapte aveam de mers la universitate, unde se întruneau amatorii care studiază limba vechilor pew şi cărora urma să le vorbesc despre traducerea inscripţiei de pe placa de aur găsită la Peiktano. Dar eu încă nu tradusesem textul, pentru că era tare cald şi pe deasupra se mai stricase şi ventilatorul.

Ma Tin Do a venit să-mi ceară cinci kya, ca să ia piper. Pe urmă a plecat. M-a învăluit liniştea. Auzeam numai strigătele unui vînzător de apă şi vuietul marilor autobuze japoneze care treceau prin piaţă.

Cred că am ațipit și n-am băgat de seamă cînd a intrat un necunoscut. Noul venit s-a așezat în fotoliul din fața mea, a tușit discret și, cînd a văzut că deschid ochii, a zis:

— Iertați-mă că v-am deranjat, dar sînt foarte grăbit.

I-am răspuns numai cu un semn din cap. La drept vorbind nici nu știam ce să-i răspund, pentru că — judecați și dumneavoastră! — e de-a dreptul surprinzător să te trezești din pricină că pe veranda ta, într-unul dintre fotoliile tale șade un necunoscut. Pe de altă parte n-aveam nici un chef să mă gîndesc la motivele unei astfel de vizite.

— N-am avut posibilitatea să vă previn că am să vă vizitez, dar cunoscîndu-vă bunăvoința, am îndrăznit totuși să vă deranjez. Nu semăna cu un cerșetor. Era îmbrăcat cu grijă, deși într-un chip ciudat. Poate coborîse din munți. Am nevoie, a zis vizitatorul, de niște rădăcini de shwedinda.

— Cum?!

— Îmi trebuie rădăcinile acelei plante despre care dumneavoastră ați scris un articol în revista Societății de cercetări din Birmania. Dumneavoastră sînteți ultima noastră speranță.

— Nu înțeleg nimic, i-am mărturisit.

— La noi a izbucnit o epidemie de poligramatoză. N-avem cum s-o combatem. Dumneavoastră scriați în articolul acela că păstorii din Chin își vindecă vitele cu rădăcini de shwedinda.

Nu, nu era cerșetor. Dar nu era nici birman. Vorbea limba birmană corect, dar cu accent.

— N-am auzit niciodată ca poligramatoza să se fi extins dincolo de dealurile Chinului, i-am răspuns. Mă gîndeam că acum va fi nevoit să-mi spună de unde a venit.

— Așa credeam și noi, mi-a răspuns interlocutorul meu. Mai tîrziu însă, probabil cu prilejul ultimei expediții, s-a adus întîmplător virusul bolii.

— Aveți vite din rasa de Chin?

— Nu numai din acelea. Dar maladia a afectat și alte rase. Ceea ce e mai întristător e că s-a îmbolnăvit și un zoolog.

— Nu se poate! am zis. Boala aceasta nu este luată de oameni.

— Trebuie să admiteți totuși că virusul putea să se fi adaptat și să-și fi schimbat însușirile.

Mi-am zis că oaspetele are dreptate. Dar ce-aş fi putut eu să fac? Mi s-a făcut deodată poftă să fumez, dar ca să-mi iau ţigări trebuia să merg în piaţă şi musafirul meu nu părea de loc zorit să plece.

— Ştiţi, i-am zis, eu n-am rădăcini de shwedinda.

— Nici măcar una?

— Nici n-am avut vreodată. De altfel mă îndoiesc să vă poată fi de folos o singură rădăcină. Vă sfătuiesc să plecaţi imediat în regiunea dealurilor Chinului. Am acolo mulţi cunoscuţi şi aş putea să vă dau nişte scrisori de recomandare.

Nu-mi plăcea faptul că oaspetele nu s-a prezentat. El ştia cine sînt eu, pe cîtă vreme eu nu ştiam nimic despre dînsul. Poate că shwedinda nu era decît un pretext pentru a pătrunde în casa mea? Nu mai departe decît alaltăieri, vecinul meu, U Shwe Myint a fost prădat...

— Îmi e de ajuns o singură rădăcină, a zis vizitatorul. Era vădit indispus. Noi putem să sintetizăm repede preparatul curativ. Oare să nu se găsească în tot Rangoonul nici o rădăcină de shwedinda?

Am rămas pe gînduri.

— Cîteva rădăcini şi chiar cîteva plante vii s-ar putea să aibă Maun Tyn. E un prieten de-al meu. Lucrează la Grădina botanică. Staţi să-i scriu un bilet. Luaţi autobuzul din piaţa Kamayuta şi mergeţi pînă la Kandogal...

— Iertaţi-mă, mi-a zis musafirul meu, dar am impresia că n-aveţi încredere în mine. Vă rog însă să mă credeţi. Situaţia e într-adevăr atît de gravă, încît nu suferă nici o întîrziere. Nu pot să pierd nici un minut mai mult ca să vă explic totul. De consimţămîntul dumneavoastră de a ne ajuta atîrnă bunăstarea noastră şi poate chiar viaţa unor oameni.

— Nici prin gînd nu-mi trece să vă refuz ajutorul meu, i-am răspuns. Mă simţeam stînjenit că mi-a ghicit gîndurile şi că mă acuza de indiferenţă. Voi face tot ce-mi stă în puteri. Dar nu imediat. Acordaţi-mi două zile şi atunci se va lămuri totul. Am să le scriu prietenilor mei din regiunea dealurilor Chinului.

— Vă foarte mulţumesc, a zis oaspetele. Eu însă trebuie să vă părăsesc peste un minut. Am să revin abia mîine seară, la ora şase. La şase fix. Mi-e cu totul imposibil să merg singur

la Grădina botanică. M-ați îndatora mult dacă ați face încă azi ceva. Mîine am să vă explic totul mai amănunțit...

Și, fără a-și sfîrși vorba, s-a făcut nevăzut. Adineauri ședea în fotoliul din fața mea și acum nu mai era... M-am gîndit că toată convorbirea asta n-a fost decît o năzărire. Cîte nu se pot întîmpla pe o căldură ca asta ! Dar am respins imediat ideea. Într-adevăr puteam să-mi amintesc pînă în cele mai mici amănunte nu numai toată conversația, ci și felul cum era îmbrăcat necunoscutul, manierele lui. Lumea era la fel de reală ca și cu un minut în urmă. În curtea din dos auzeam aceleași zgomote, vuietul autobuzelor era același. Nu, cred că azi n-am să-mi mai prezint comunicarea la universitate. Am simțit o oarecare ușurare, pentru că tot nu găsisem o soluție la inscripția aceea de pe placa de aur.

Am strigat la femei, spunîndu-le că plec pentru o oră și am ieșit în piață. Oaspetele meu — nicăieri. Undeva din adîncul sufletului sperasem să-l văd în stația de autobuze.

Mi-am cumpărat un pachet de țigări „Elefantul de aur" și am oprit o ricșă.

Conducătorul ricșei apăsa fără grabă pedalele tricicletei, ba o dată s-a și oprit înaintea Parcului Rezistenței, ca să schimbe cîteva vorbe cu un prieten. Știam că e inutil să-l zoresc și de-aceea am așteptat supus să sfîrșească conversația. Mîine e zi de sărbătoare. Femeile au să meargă la pagodă, iar eu am să am o seară liberă. Cînd va veni necunoscutul n-o să fie nimeni acasă. Nu eram sigur dacă voia sau nu să fie văzut. Mi-am adus aminte că nu m-a întrebat de sănătatea alor mei... După ce am mers pe malul Lacului regal, am trecut de Grădina zoologică și de Clubul Uniunii. Maun Tyn stă lîngă Grădina botanică.

Din fericire l-am găsit acasă. Rugămintea mea nu l-a mirat cîtuși de puțin.

— Avem în grădină un rod întreg de shwedinda. Poți să-ți iei cîte-ți trebuie.

— Mă însoțești, Ko Maun Tyn ? S-ar putea ca paznicul să nu mă lase.

În cinci minute eram în Grădina botanică. Se făcuse ceva mai răcoare. Curînd avea să se întunece.

La intrarea în grădină staționa o mașină a poliției.

— S-a întîmplat ceva.

Ne-am apropiat de maşină. Un bătrîn într-un surtuc decolorat de soare, probabil paznicul, s-a întors înspre noi şi l-a salutat pe Maun Tyn.

— *Saya* * Maun Tyn, au dat hoţii în grădină, a zis el. Erau s-o fure toată.

— Ei asta-i bună ! a zîmbit prietenul meu. Ce să caute hoţii în Grădina botanică ?

În locul paznicului i-a răspuns unul dintre poliţişti, un locotenent tinerel :

— Un necunoscut a încercat să pătrundă în grădină, dar cînd paznicul a strigat după ajutor s-a făcut nevăzut.

— Eu n-am decît bastonul, s-a plîns paznicul. De cînd îl tot rog pe director să-mi dea şi mie o puşcă. Acuma, poftim — era cît pe ce să fim prădaţi !

— Cum l-ai surprins pe hoţ ? a întrebat Maun Tyn.

— Mai întîi s-a apropiat de mine. Era unul alb la faţă, probabil un străin. M-a întrebat cum l-ar putea vedea pe director.

— Vorbea în birmană ?

— Ba bine că nu ! Zic : directorul lipseşte, grădina s-a închis. Dar el mă întreabă unde stă directorul. Zic : În Yankin, trebuie mers cu autobuzul. Atunci m-a întrebat cine altcineva l-ar putea lăsa să intre în grădină. I-am zis că nu mai e nimeni. Atunci s-a rugat de mine : lasă-mă să intru, am să-ţi plătesc. Trebuie să văd o plantă, zice.

— Ce plantă ? l-am întrebat eu îndată.

— Shwedinga, shwedinda sau aşa ceva, că eu nu mă pricep la de-alde astea. Cocotierul îl cunosc, mangoul, bambusul, orhideea — astea le cunosc eu, dar shwedinga nu.

Am băgat de seamă că Maun Tyn mă priveşte cu un aer bănuitor.

— Cînd a fost el aici ? l-a întrebat Maun Tyn pe paznic.

— E o jumătate de oră de cînd s-a topit.

— Cum adică „s-a topit" ?

— Cînd a văzut că nu-l las, a zis că are neapărat nevoie de shwedinga asta şi că nu mai are timp să meargă la direc-

* *Saya* — învăţător (în l. birmană).

tor. Atunci mi-am dat seama că e un hoț. I-am zis : pleacă de-aici, că dau alarma. S-a învoit parcă și s-a dat după colț. M-am luat după el. Și odată îl văd că sare gardul și țop în rădină ! Am dat fuga la poartă, am deschis-o și — după el. Era departe. Umbla prin grădină, neștiind ce să caute, și tot citea etichetele. M-am repezit la el, am ridicat bastonul... și deodată s-a topit... Poate nu e hoț, poate e un *nat*... *

Partea aceea a relatării în care „hoțul" se făcuse nevăzut n-a stîrnit interesul nimănui, în afară de al meu. Paznicul era un om bătrîn și poate voia să învăluie în mister toată întîmplarea, ca să-și mai micșoreze greșeala.

— Poate ți s-a părut că a fost un hoț ? l-a întrebat locotenentul de poliție.

— Să spună și oamenii. Doar am strigat !

Argumentul acesta părea să nu-l fi convins pe polițist.

— Pămîntul e uscat, a zis el. Urme nu se văd. De dispărut n-a dispărut nimic. Așa că noi am plecat. La nevoie, scrieți o declarație adresată comisarului din raion.

Mașina poliției a plecat.

L-am întrebat pe bătrîn :

— Ce oră era cînd a dispărut omul acela ?

Bătrînul a scos din buzunarul cămășii un ceas vechi și mi-a arătat cu degetul pe cadran : 5 și 45 de minute.

I-am dat crezare. Exact în același moment s-a făcut nevăzut și oaspetele meu.

— Ceea ce mă miră, a zis Maun Tyn în vreme ce mergeam amîndoi pe aleile Grădinii botanice, e coincidența. Vii tu și ceri așa netam-nesam rădăcini de shwedinda. Apoi se constată că în grădină a și fost un hoț care avea mare nevoie de aceeași shwedinda. Firește, nu i-am spus nimic polițistului, pentru că i-aș fi stîrnit cel mai mare interes.

— Îți spun eu totul mai pe urmă, i-am răspuns. Poți să fi însă încredințat că nu s-a găsit aur în iarba asta.

Maun Tyn n-a mai zis nimic. Era un prieten adevărat și nu punea întrebări de prisos.

Parcela cu tufe de shwedinda se afla mai la o parte de aleile principale. Am scos din pămînt cîteva plante și le-am pus în punga din material plastic pe care o luasem cu mine.

---

* *Nat* — spirit rău (în l. birmană).

În drum spre casă mi-am propus să-l fac neapărat pe necunoscut să-mi spună totul de-a fir a păr. Dacă nu, nu-i dau planta. Şi dacă s-a găsit într-adevăr aur în rădăcini ? Sau ceva şi mai important — uraniu ? Şi eu care l-am crezut...

Oaspetele şi-a făcut apariţia, aşa cum a promis, la şase fix. Acasă, afară de mine, nu mai era nimeni.

N-a intrat pe verandă, ci s-a iscat din neant lîngă fotoliu. Apoi a făcut un pas şi s-a aşezat în faţa mea.

— Iertaţi-mă, a zis. Mi-e greu să merg. Presiunea e mult prea mare.

O vreme a rămas tăcut. Apoi, văzînd că nu zic nici eu nimic, a urmat :

— Bănuiesc că aveţi să-mi puneţi o seamă de întrebări. Aţi aflat probabil şi de însoţitorul meu, care a vizitat ieri, într-un chip atît de neizbutit, Grădina botanică. Vă rog însă să vă puneţi în situaţia lui. Nu vă grăbiţi să-l judecaţi prea aspru. Numai ieri, într-o singură zi, ne-au murit nouă mii de vite. S-au mai îmbolnăvit şi doi biologi. Răspundeţi-mi la o singură întrebare : aţi procurat rădăcina ?

— Rădăcina am procurat-o, dar, vă rog să mă iertaţi, nu o dau pînă nu aflu...

— V-am înţeles. Întrebaţi-mă. Am la dispoziţie douăzeci de minute şi-am să caut să nu ascund nimic.

— Atunci spuneţi-mi mai întîi cine sînteţi dumneavoastră ? De unde veniţi.

— Am venit de departe. De pe o altă planetă. Ba chiar dintr-un alt sistem solar.

— Bine, dar...

— Unde e nava mea ? Nu există. Eu mă deplasez în timp.

— Ştiţi... am dat eu să zic. Voiam să-i dau de înţeles că, deşi sînt un om care ştiu să mă stăpînesc, nu permit nimănui să-şi bată joc de mine.

Oaspetele meu păru a nu-mi lua în seamă indignarea.

— Îmi permiteţi să-mi scot masca ? a zis el. E aşa de cald aici !

Zicînd acestea, şi-a dus mîna la faţă şi... şi faţa i-a rămas în mînă. Mă privea acum nici eu nu ştiu ce — un *nat*, un *dew*, un *bodisatwa* *, numai un om nu.

* Zeităţi din mitologia birmană.

— Nu vă fie teamă. Se pare că înfățișarea mea nu este prea plăcută, dar puteți să mă credeți că simțămîntul acesta e reciproc. Știu însă că sinteți o ființă rațională și de-aceea îmi dau seama că aspectul exterior nu prezintă cine știe ce importanță. Te obișnuiești cu toate... Dar dacă, la vederea mea, vă vin în minte tot felul de povești despre niște cuceritori din alte lumi, vă rog să mă credeți că astea nu-s decît povești. Pentru niște ființe raționale nu există nici o rațiune ca să cucerească Pămîntul. Avem propriile noastre treburi pînă peste cap.

— Dumneavoastră nu-mi provocați cîtuși de puțin repulsie, i-am zis. Spuneam adevărul. Da, ca să cucerească Pămîntul nu trebuia să-mi facă o vizită tocmai mie.

— Noi am mai fost pe Pămînt. Prima oară — cu mulți ani în urmă. Pe atunci încă nu fusese construit Taj-Mahal-ul. Pe atunci aveam destul de mult timp. Am luat cu noi exemplare din flora și fauna terestră, dar ne-am dat seama că civilizația voastră nu era încă suficient de matură pentru ca să intrăm în contact cu ea. Vitele aduse de pe Pămînt s-au adaptat la noi și chiar au luat locul altor rase. Am mai fost o dată pe Pămînt nu de mult. Atunci am reușit să copiem conținutul bibliotecilor voastre. Dar nici atunci n-am intrat în contact, de data aceasta pentru că aveam la dispoziție foarte puțin timp. Acum, deși dispunem de un număr restrîns de minute, ne-am văzut nevoiți să ne adresăm oamenilor. Nenorocirea îi apropie pe oameni — așa se zice la voi. Peste trei ani însă, vom putea veni pe Pămînt pentru a rămîne aici mai multă vreme. Atunci o să ne cunoaștem mai îndeaproape. Și sper că această cunoștință va fi rodnică.

— Da, dar cum vă veți întoarce, dacă distanța pînă la voi e de cîțiva ani-lumină ?

— Așa cum v-am mai spus, noi călătorim în timp.

— Și ce faceți cu distanța ?

— Se vede că ați citit cărțile lui Wells și ale altor scriitori. Or, ei susțin că dacă călătorești în timp, neapărat ai să ajungi, să zicem după o sută de ani, în același loc de unde ai plecat.

— Dar cum s-ar putea altfel ?

— Tocmai aci e greşeala ! Pămîntul se deplasează în spaţiu, nu ? Soarele se deplasează şi el. Dacă te afunzi în oceanul timpului anul acesta şi vrei să ajungi în trecut, ai să te vezi în trecut în acelaşi punct din spaţiu de unde ţi-ai început călătoria. Nu-i aşa ?

— Tot ce se poate.

— Dar Pămîntul nu mai e în acest punct ! Nu mai e nici Soarele ! Au plecat ! S-au depărtat cu sute de ani-lumină ! Deci te pomeneşti în vid. Sau în cel mai bun caz pe o altă planetă. Acum m-aţi înţeles ?

— Cred că da.

— Imaginaţi-vă acum timpul ca pe un ocean. Dacă ne afundăm în el, putem atinge orice punct din trecut, putem să înotăm în el. Rămîne numai să calculăm ce planetă se va afla în acel moment în acel punct din Univers de unde am început călătoria.

— Deci voi trăiţi în viitor ?

— Nu. Noi trăim în aceeaşi epocă ca şi voi. De-aceea am şi făcut analogia cu oceanul. Pentru că deplasarea e posibilă numai în timpul trecut. Viitorul nu există încă... La bordul unei nave cosmice decolăm spre un anumit punct, calculat cu precizie. Şi ştim că, bunăoară, cu o mie de ani în urmă în acest punct se afla una dintre planetele din sistemul stelei „X". De-aici ne deplasăm în acelaşi fel pe o altă planetă. Şi aşa mai departe... Adică aci ne afundăm în timp, aci ieşim la suprafaţa oceanului, adică în prezent. În sfîrşit ajungem şi la Pămînt. De altfel Pămîntul nu e singura planetă unde am ajuns noi. Dar despre asta data viitoare.

— Foarte interesant ! am spus cu toată sinceritatea.

— Acum trebuie să înţelegeţi de ce dispar aşa deodată. E destul să zăbovesc o secundă, ca să nu mai ajung la punctul dorit, deviind cu distanţe enorme. S-au întîmplat asemenea cazuri. Despre exploratorii respectivi n-a mai auzit nimeni nimic.

Oaspetele s-a uitat fără nici o jenă la ceasul de deasupra capului său. Fără a mai spune vreo vorbă, am scos din sertarul biroului pachetul cu rădăcini de shwedinda.

— Nici nu ştiu cum să vă mulţumesc, a zis vizitatorul. Să sperăm că datorită ajutorului dumneavoastră vom învinge epidemia.

— Nu-i nevoie să-mi mulţumiţi. În locul meu, şi dumneavoastră aţi fi procedat la fel.

— Da. Aşadar, am să vă vizitez peste trei ani...

Şi vizitatorul a dispărut. Ştiam că acum nu mai e pe Pămînt. Cîte întrebări n-am mai apucat să i le pun! Acum trebuie să aştept trei ani.

Ştiu că se va întoarce. Şi sper că rădăcinile le vor fi de folos.

Cineva mulţumeşte acum locuitorilor Pămîntului. E bine că l-am crezut şi nu l-am alungat, lăsîndu-mă pradă mîniei oarbe.

În româneşte de IGOR BLOCK

Ov. S. CROHMĂLNICEANU

UN CAPITOL DE ISTORIE LITERARĂ

Curînd, după ce s-a început construcția în serie a mașinilor de scris literatură și ele au pornit să lucreze cu randamentul lor maxim, s-a observat că dispar, pe zi ce trece, criticii. Fenomenul avea o cauză imediată ușor observabilă : meseria de critic literar devenise practic imposibilă. Nici un om nu mai era în stare să citească măcar o mică parte din cărțile care apăreau. După unele estimări aproximative (istoria acestui moment a fost reconstituită tîrziu și datele ei concrete au rămas nebuloase, pentru că se bazează încă pe izvoare indirecte), o mașină reușea să compună o poezie în mai puțin de două secunde. Un roman sub trei sute de pagini necesita optsprezece minute. Timpul pe care îl cerea o piesă de teatru se ridica însă în mod inexplicabil la aproape o oră. Mașinile lucrau fără întrerupere cam nouăzeci de zile, avînd nevoie apoi de o pauză pentru revizuire. În felul acesta, numai la Lima ieșeau peste 10^{12} volume pe an, iar profiturile concernelor editoriale creșteau vertiginos. Primii care renunțară la misiunea lor fură istoricii literari. Fără examinarea marii majorități a cărților apărute obiectul muncii lor devenea o absurditate. Dar oricîte eforturi ar fi depus, ei nu reușeau să citească nici măcar 0,0001 la sută din producția literară. Nu mult după aceea depuseră armele și criticii foiletoniști. Chiar dacă renunțaseră deliberat la ambiția de a face o

selecție după importanță a cărților apărute (nu se putea ști în nici un fel dacă printre nenumăratele volume necitite n-au fost lăsate la o parte lucrări capitale) o dificultate de ordin principial li se relevase ca insurmontabilă. Executînd riguros tipul de operă pentru care fuseseră programate, mașinile excludeau orice obiecție critică. Comentatorul era chemat să examineze înainte de toate în ce măsură intenția artistică a fost realizată. Or, mașinile nu se îndepărtau nici măcar cu o iotă de la programul lor, și, practic, creau numai capodopere, așa că aprecierea devenea ab initio superfluă. Pînă și gusturile absolut extravagante fuseseră prevăzute în calculul statistic inițial, prin urmare nu puteau constitui nici o surpriză.

Întrucît demobilizarea criticii amenința să răpească vieții literare pigmentul esențial, cineva avu ideea să fie programate și un număr de cărți slabe, altfel capodoperele n-aveau cum ieși în relief prin comparație. Trecîndu-se la îndeplinirea proiectului se constată că cercul vicios nu putea fi rupt. Mașinile construite spre a scrie cărți neizbutite își realizau la rîndul lor, fără greș, sarcina. Textele, pe care le produceau, erau în mediocritate sau stupizenie desăvîrșite, încărcîndu-se astfel automat cu o valoare estetică inestimabilă. Atunci unul dintre cei mai reputați filozofi ai vremii formulă teza că într-adevăr critica e sortită să dispară, pentru că mașina nu poate crea decît lucruri perfecte în raport cu țelurile pe care și le propune. Demonstrația era cam încurcată și se pierdea în cețuri metafizice, dar concluzia se impunea intuitiv cu o mare forță și cîștigă repede o adeziune aproape unanimă. Ultimul critic muri într-o dimineață de mai dintr-o aprindere a creierilor în biblioteca lui, îngropat efectiv sub un morman de cărți (citise fără întrerupere, cu o viteză de trei pagini pe ceas, douăzeci și șase de ore în șir).

Totuși o literatură lipsită de comentariul critic nu era imaginabilă. Acesta fu momentul în care se socoti necesară construirea mașinilor de judecat cărțile. Constructorii se izbiră de la început de o mare greutate. Ce program să le dea? Firește că, întîi, se cerea rezolvată problema informării elementare. Criticii mașinii trebuiau să parcurgă toată producția scriitorilor-mașini și să o clasifice, pe genuri, specii, teme, subiecte, formule artistice, publicînd deocamdată niște buleti-

ne rezumative pentru orientarea cititorilor. Creierii electronici însărcinaţi cu această operaţie fură realizaţi repede şi intrară in funcţie. Branşaţi la maşinile de scris literatură reuşiră după foarte scurt timp să urmărească producţia beletristică în mod sistematic. Rezultatele se dovediră însă derizorii, pentru că buletinele obţinute pe această cale rămîneau inutilizabile. Volumul lor ajungea atît de mare încît nimeni nu izbutea să se descurce în ele. Alte maşini ar fi fost necesare să citească toate aceste liste şi să le supună unei noi selecţii. Dar pe ce criterii ? Se reveni, după lungi dezbateri la critica de exegeză. Constructorii de maşini avură enorme bătăi de cap spre a alcătui programele acestor noi tipuri de maşini. Sistemele critice practicate în epoca de artizanat literar (aşa fusese denumită perioada cînd cărţile erau scrise de oameni) duceau, pe rînd, la efecte neprevăzute. Critica existenţialistă, sub formă electronică, se lovea de paradoxul literaturii pe care o produceau maşinile. Era ea documentul unei trăiri ? Da, şi nu, pentru că operele pe care pornea să le discute exprimau efectiv o experienţă de viaţă (în programele lor intrau atîtea posibilităţi încît rezultatele ajungeau efectiv imprevizibile şi repetau întocmai palpitul inefabil al existenţei), dar maşinile rămîneau nişte enorme îngrămădiri de filamente, pîrghii şi reţele, care la o apăsare de buton intrau într-o stare de inerţie absolută. Critica psihanalitică stîrni ca totdeauna scandal, mai ales că-şi prelungea deducţiile în subconştientul proiectanţilor, ba chiar şi în cel al directorilor diferitelor întreprinderi industriale, furnizoare de creieri electronici destinaţi să producă diferite lucrări literare. Ziarele vremii înregistrează chiar cîteva procese de răsunet : conducătorul unui mare grup financiar se trezi acuzat de porniri incestuoase, prezente în a douăsprezecea mia şase sute patra „Antigonă", pe care o concepuse o maşină construită de o firmă subordonată băncii sale. Reclamantul susţinea că nu cunoştea nici măcar piesa iniţială, dar argumentul întîmpină serioase obiecţii teoretice.

Un timp avu oarecare succes programarea maşinilor pe o bază teologică. Acestea erau asimilate cu fiinţele omeneşti de altădată, cărora constructorul-dumnezeu le insuflă harul creaţiei. Biserica protestă însă şi analogia fu socotită demo-

niacă. Singurul sistem care se dovedi mai fructuos reveni la ideea veche a actului critic, înţeles ca o refacere prescurtată a creaţiei în elementele ei esenţiale cu indicarea virtualităţilor neexploatate de autor. Opera literară trebuia să rămînă astfel pentru exeget un excitant spiritual care să-i solicite infinite ipoteze poetice noi. Maşinile de criticat se apucară în consecinţă să extrapoleze intenţiile artistice. Dintr-un roman scoteau alte cîteva mii. Dintr-o poezie, cicluri întregi. Dintr-o piesă, milioane de variante superioare. Producţia literară cunoscu o înflorire fără precedent. Toată lumea păru mulţumită, dar peste numai cîţiva ani se observă că maşinile-scriitori dădeau semne de enervare. Efecte disonante apăreau la capătul operelor : parcă înadins. Se ivi şi o maladie a „auto-anulării" sau cum au numit-o unii istorici a „sinuciderii estetice". De la un moment dat romanul, piesa sau poemul se dezvoltau simetric contrar, cu o egală desăvîrşire, astfel încît rezultatul să fie o neantizare integrală a efectelor artistice iniţiale.

Se constată de asemenea că, practic, lucrări de critică din nou nu mai apăreau de loc, fiindcă maşinile însărcinate cu scrierea lor produceau tot romane, nuvele, poezii şi piese de teatru, in timp ce agenţiile de publicitate, nemaiizbutind să insereze in ziare măcar o recenzie, se vedeau ameninţate să dea faliment. Atunci cineva avu o idee revoluţionară, care rezolvă definitiv problema. Cele două tipuri de maşini fură branşate într-un circuit închis. Creierele electronice de scriitori şi de critici erau obligate astfel să-şi consume reciproc producţia : primele porniră cu frenezie să emită judecăţi asupra operelor produse de ultimele. Rezultatul fu o uluitoare inversiune. Dacă maşinile-critici îşi relevaseră vocaţii secrete de scriitori, maşinile-scriitori îşi trădară pasiuni nemărturisite de a face critică. Cum totul, cu o violenţă devorantă, se desfăşura graţie ideii amintite în cerc închis, oamenii îşi putură vedea liniştiţi de treabă.

ADRIAN ROGOZ

FUGĂ ÎN SPAŢIU-TIMP

Nisip... cactuşi ca nişte mîini chircite... mereu spre sud!... spre sud... sudoare în ochi... şi soarele ăsta holbat, hipertrofic, exploziv... Fiecare respiraţie e fierbinte, fiecare fir de sînge e un flux solar, tîmplele bat şi ele în ritmul soarelui... Lumina, ah lumina a devenit dureroasă. Aceasta a însemnat pentru Val libertatea, fericirea — ură de soare. Pentru Val, născut în umedele şi friguroasele păduri ale nordului, soarele întruchipa o fericire paradisiacă. Pentru Val, fizicianul sever, exploratorul celor mai abstracte formule matematice, ale căror cadenţe rezumă lumea fenomenelor, lumina simboliza culmea înţelepciunii. Şi iată-l acum fugind copleşit de povara soarelui, stăpînindu-se cu greu să nu urle de durerea luminii.

Abia acum înţelegea Val ce înseamnă să fii hăituit. Întotdeauna detestase tot ceea ce putea umili omul, dar acest sentiment fusese mai degrabă o normă spirituală rece şi îndepărtată. Abia acum însă între un boşiman urmărit de poliţia sud-africană, între o gazelă gonită de vînători şi între Val nu mai era nici o deosebire...

Biografia lui fusese destul de liniară. După ce-şi terminase cu strălucire studiile fizico-matematice, a fost angajat imediat de un consorţiu, a cărui producţie cuprindea o vastă

gamă de obiecte de uz casnic ultraminiaturizate. De la început i s-a spus lui Val că, dacă va trece o serie de probe, își va putea continua cercetările întreprinse încă din anii studenției: un studiu fundamental privitor la structura materiei. Val a primit bucuros, dar și mirat. I s-a răspuns că n-are de ce să fie surprins, deoarece societatea ce-l angajase era atît de puternică încît își va putea îngădui generozitatea unor investigații pur teoretice.

Probele au ținut cîteva luni. De fapt, era vorba de un soi de examene conduse de specialiști renumiți ce-și dădeau avizul asupra proiectelor lui Val. Ca în basme, acesta își învingea cu forța argumentelor adversarii, unul după altul. Cel mai greu i-a fost cu un bătrîn matematician ale cărui obiecții păreau atît de puternice, încît Val rămînea năucit ca un boxer făcut k.o. Totuși bătrînul Ian îi dădu tînărului un aviz favorabil. Din această luptă ciudată a răsărit între ei o anumită prietenie.

În curînd lucrurile se inversară, iar cei ce fuseseră examinatorii lui Val au devenit ajutoarele lui. Și astfel au trecut vijelios trei ani, în care Val, cu energia tinereții, a urcat cele mai înalte piscuri ale fizicii moderne. Muncea cu atîta înverșunare încît nu lua aminte nici la luxul ce-l înconjura, nici la faptul că imensul lor palat al științei se afla în mijlocul unui dezolant deșert.

La capătul acelor aprige strădanii, au fost obținute cîteva rezultate certe care puneau sub semnul întrebării bazele fizicii cunoscute pînă atunci. Dar mai departe? Cei ce lucrau cu Val erau convinși că drumul lor fusese mereu în urcuș, dar nimeni nu bănuia unde avea să ajungă.

Era ca ascensiunea unui uriaș masiv muntos cuprins de neguri. Totuși, cînd și cînd, Val avea impresia că întrevede o fereastră prin norii care întunecau înaintarea și că atunci presupunerile lui parcă se confirmau. Nimeni însă din echipa lui Val nu știa cît de mult bîjbîia el însuși. Poate doar bătrînul Ian, dar acesta era un om bizar și foarte reținut. Nici după ani de colaborare Val nu era sigur de sentimentele lui Ian. Uneori bătrînul se purta cu Val de parcă ar fi ținut la el; alteori însă, un fel de vrăjmășie îi umbrea fața. Straniu

era faptul că aversiunea bătrînului se făcea simțită tocmai în momentele în care calea pe care le-o arăta Val se lumina.

Un răstimp Val a crezut că bătrînul e muncit de invidie. Dar pe măsură ce lucrau împreună, Val a învățat să cunoască și mintea și sufletul lui Ian și în mod firesc a alungat bănuiala că acesta ar putea invidia pe cineva. Cauza acestei enigmatice purtări avea să i se dezvăluie lui Val în ziua marii descoperiri a antividului. A fost ca o revelație: în fond, era saltul săvîrșit după imperceptibile acumulări a citorva ani de muncă.

Se știa mai de mult că așa-zisul vid clasic adică „gol absolut", constituia doar o naivă reprezentare a realității. Oricare zonă siderală interacționează cu restul Cosmosului și, chiar fiind lipsită în medie de substanță, ea e străbătută de cîmpuri. Orice sistem spațial este așadar prin însăși natura lui un sistem material. În ceea ce privește ipoteza antividului la care ajunsese Val, aceasta întregea imaginea duală a lumii; după cum substanța își are antisubstanța, vidul își are simetricul său.

Bineînțeles că primul care află despre această ipoteză a fost Ian; numai cu el putea Val să discute ca de la egal la egal. Bătrînul ascultă posomorît cele spuse de tînărul său șef, apoi îl întrerupse tăios:

— Fleacuri!

— Nu-i demn de dumneata, protestă indignat Val. Aș putea crede că mă pizmuiești.

— N-am de ce, răspunse cu o sumbră ironie Ian. Mi-ai înșirat o teorie dezlînată, la care eu am renunțat de mult. Vrei dovada? Iată ecuația completă la care am ajuns...

Și, scoțîndu-și stiloul, așternu pe o hîrtie un grup de formule. Peste cerul căutărilor lui Val trecu un fulger grandios.

— Vezi deci că lucrurile sînt ceva mai complicate, continuă bătrînul și rupse în bucățele fila încifrată. Dar Val nu mai avea nevoie de ea. Mintea îi era încă plină de lumina acelor ecuații, care oglindeau propria-i descoperire considerată din alt unghi. Sufletului său de matematician, ele îi vorbeau despre Ian mai mult decît o întreagă poveste. Eleganța

lor simplă şi armonioasă era dovada că bătrînul spusese adevărul : le obţinuse de mult.

— Hai să ne plimbăm pe terasă, propuse Ian.

Marea platformă era pustie. Dintr-o zare în alta numai nisipuri, peste care răsărea imens şi roşu soarele. Cu o metodică şi rece înverşunare Ian începu să îngrămădească obiecţii împotriva teoriei antividului. O vreme, celălalt îl ascultă cu sentimentul că asista la antrenamentul unui titan. „Însuşi faptul că am obţinut formulele în mod independent unul de altul demonstrează substratul lor obiectiv, jubila Val. Iar dacă ale lui sînt mai frumoase, ale mele au mai multă profunzime. Da, în ecuaţiile lui lipseşte ceva... Deodată Val se îngrozi. „De ce nu mi-a cerut să-i arăt sistemul meu de ecuaţii ?"

— Ce vrei să ascunzi cu toate argumentele astea ? îl întrebă pe Ian. Ce se întîmplă cu dumneata, prietene ?

Bătrînul spuse obosit şi trist :

— Eşti tînăr şi încăpăţinat.

— Nu, îl contrazise Val. Nu sînt încăpăţinat, după cum dumneata nu eşti invidios. Altceva e la mijloc. O taină teribilă... Dar încă nu înţeleg... De ce n-ai încredere în mine ? Uite, eu îţi spun totul. Scoase din buzunar un notes şi acoperi febril o pagină. I-o întinse lui Ian. Vezi, reluă Val, privindu-l cu atenţie pe bătrîn, din sistemul general al ecuaţiilor mele decurge o consecinţă stranie... Ian păli. Relaţia dintre spaţiu şi timp rezultată din ecuaţia neliniară a sistemului vid-antivid... Ian se întoarse cu spatele la Val şi rămase cu ochii pironiţi asupra soarelui care se înălţase bine deasupra orizontului. Dovedindu-se adevărată, formula mea ar putea conduce la aplicaţii uluitoare. Ian îşi coborî privirile, ca şi cînd contemplarea soarelui l-ar fi orbit. Nici nu îndrăznesc să-mi imaginez aceste aplicaţii. Dintr-o dată paradoxul lui Einstein ar deveni un corolar banal... Şi gîndeşte-te : timpul descătuşat din starea lui spaţială, la fel cum energia a fost eliberată din substanţă ! Şi ţine seama : în formula mea, factorul timp poate avea şi semnul minus. Pricepi ce rezultă de aici ?

— Eşti capabil să mori pentru o idee ? şopti Ian.

— De ce mă-ntrebi? murmură tulburat Val. N-ai înţeles pînă acum?

— Eşti un biet om de geniu aiurit, rîse încetişor, amar şi mîngîios bătrînul. Îţi dai seama de ce-i în jurul tău?

Şi cu mîna arătă nisipurile nesfîrşite. Val se uită şi parcă pentru prima oară văzu pustiul.

— Ce se-ntîmplă cu dumneata... cu noi? bîigui ca-n vis.

Ian îl mîngîie gingaş pe frunte şi-i spuse abia auzit la ureche vorbe de foc:

— Fiul meu a murit în război. Tu nu semeni cu el. Mai degrabă semeni cu mine. Iar eu te iubesc ca pe băiatul meu şi ca pe un alt eu însumi. Ai vrut să-ţi vorbesc deschis. Dacă n-ai fi în stare să mori pentru o mare idee, te-aş omorî liniştit, deşi te iubesc.

Val îşi înghiţi nodul rămas în gîtlej. Începea să bănuiască ceva.

— E chiar atît de grav?

— Îţi mai aminteşti de „Fizicienii" lui Dürrenmatt? Cei ce ne-au angajat nu sînt mai buni decît Mathilde Zahnd, psihiatra obsedată de cucerirea lumii. E drept că temniţa noastră aurită nu-i un ospiciu, iar printre specialiştii care te-nconjoară nu există nici un agent care să se dea drept Newton sau Einstein. În schimb, aşa-zişii tăi subalterni sînt tot atîtea tentacule puse să-ţi sugă ideile. Tu eşti Moebius...

— Eu?!

— Da, băiete. Te-ai întrebat vreodată de ce a ales Dürrenmatt pentru eroul său tocmai acest nume? Ca şi descoperitorul suprafeţei cu o singură faţă, al spaţiului cu doar două dimensiuni, Moebius din piesă trăieşte numai în planul abstract al ştiinţei, are iluzia că se poate rupe din timpul real. Ştie că ecuaţiile lui, folosite de cei fără scrupule, pot fi transformate în arme. Are totuşi naivitatea să creadă că, dîndu-se drept nebun, a rezolvat dilema. Iar tu, învingător al timpului, ai fi fost deopotrivă zdrobit de dimensiunea lui.

— Dar dumneata?

— Eu am procedat altminteri. Mi-am îngropat în uitare descoperirea. Nu m-am angajat aici decît pentru a-i împiedica şi pe alţii să ajungă la ea. Ai înţeles?

— Da, Ian, rosti simplu tînărul şi strînse mîna omului de lîngă el. Mă orbise lumina din mine... Şi acum ce ne rămîne să facem?

— Să păzim taina şi, dacă vom fi încolţiţi, să murim.

★

Nisip... cactuşi — mîini de înecaţi... şi soarele holbat — ochi care nu iartă... Lumina, vai lumina, şi ea — sfîşiere.

Şi Val goneşte ca un animal hăituit. Nu mai ştie de cînd. De o zi? De două? A fugit din clipa în care a aflat de moartea lui Ian... Fusese mirat că nu l-au oprit, după cum şi ei fuseseră surprinşi de fuga lui. El însă nu ştia că nici măcar n-au încercat să-l prindă. Pentru orice evadat pustiul însemna moartea. Îi dădeau şansa de a se întoarce. Val însă nu ştia acest lucru. Mai spera că va ajunge într-un loc locuit. La început fugea noaptea, iar ziua se aciuia sub un hăţiş de cactuşi. Curînd şi-a dat seama că trebuie să doarmă mai puţin şi să alerge cît mai mult. Noroc că sportul practicat în adolescenţă îi călise trupul. Mînca odată pe zi ciocolată şi pesmeţi. Dar setea era chinuitoare. Puţinele alimente luate se sfîrşeau... ca şi puterile lui Val. Numai deşertul nu se mai isprăvea odată...

... Şi Val gonea spre sud, mereu spre sud... Nu mai spera nimic... În conştiinţă îi şi încolţise ideea că aleargă spre moarte. Îl mîna înainte doar impulsul dat de Ian... să păzim taina... dacă vom fi încolţiţi, să murim... Într-un amurg, i se păru totuşi că vede o aşezare omenească... Imaginea de pe zare dispăru însă curînd, şi Val pricepu că fusese doar o nălucire... Sfîrşit, fugarul se lăsă la pămînt. „Eşti capabil să mori pentru o idee?“ îi răsună în minte glasul lui Ian. „Da, şopti Val, sînt, dar eu fug spre moarte nu ca să dau viaţă unei idei, ci ca s-o-ngrop cît mai adînc“. „Aşa e, răspunse glasul, în esenţă lucrurile duc tot acolo“. „Deci nu ideea contează“, se zbătu Val. „Contează o idee mai înaltă“. „Bine, poate că e bine să fie aşa...“ gemu Val, observînd cum noaptea se apropie repede. Bine, mai spuse, voi îngropa ideea în leşul meu, dar vreau s-o mai văd odată. Şi înfrigurat începu să scrie cu degetul în nisip ecuaţiile echivalenţei dintre spaţiu şi timp...

Deodată, printre stelele ivite pe cer, una scînteia mai puternic. Val o privi mai întîi ca vrăjit ; cînd însă o văzu cum se deplasează iute pe firmament, se apropie și șterse cu furie semnele înscrise în nisip. Mă urmăresc, ticăloșii ! scrîșni fugarul și se tîrî cît mai departe de locul unde stătuse, ca și cînd ar fi fugit de propria lui idee.

★

La cîteva sute de picioare de Val se rostogoli un mare corp sferic, în jurul căruia o ciudată fosforescență răspîndea o lumină ca de zi. Val își dădu seama că înaintea lui nu descinsese un obiect terestru. Curiozitatea și un fir de speranță îl îmboldiră să se furișeze spre bizarul glob. Ascuns de un tufiș, Val observă cum din acel vehicul spațial se deschise o ușă. Cîteva clipe mai apoi se ivi, neîmbrăcat în costum cosmic, un omuleț. Aspectul său biped era destul de uman. Figura însă nu era prea plăcută : avea doi ochi ieșiți, pedunculari și două urechi uriașe, de forma unor cupe.

Omulețul cercetă cu privirea împrejurimile. Pitit în beznă, Val se crezu în siguranță. Spre uimirea lui se auzi chemat în mai multe limbi terestre :

— Tu, ăla de colo, apropie-te ! Nu te teme. Nu-ți fac nici un rău.

Val se apropie prudent pînă la vreo zece metri de cel ce descinsese cu sfera.

— În ce limbă vrei să vorbim ? întrebă omulețul.

— În engleză, franceză... mi-e indiferent. Dumneata ce preferi ?

— O, rîse omulețul. Eu aș prefera să discutăm în sinsimsemsid, dar tu n-ai de unde s-o cunoști. Și-și scoase „ochii" și „urechile", care nu erau decît niște aparate.

— Ce limbă e asta : sinsim... ?

— O abreviere : sintaxă-simplificată-semantică-siderală...

— Deci vii din Cosmos...

— Nu. Vin chiar de pe... Ești sperios ?

— În momentul acesta, nu.

— Încă o întrebare : în ce secol trăiești ?

— În secolul XX.

— Deceniul?

— Al optulea. Dar nu mi-ai răspuns.

— Eu vin de pe Pămîntul secolului LIV. Nu te mai zgîi aşa! Ai auzit bine. Aparatul ăsta e un cronotron, un vehicul care circulă prin timp.

Val rîse ca un apucat, spasmodic.

— Mă crezi nebun? îl cercetă omuleţul.

— Mă cred nebun. Pe urmă ceru: Apă ai?

Celălalt scoase din cronotron un mic recipient cu apă. Însetatul pămîntean bău avid, fericit. În clipa în care ultima picătură de lichid i se scurse pe gît, Val simţi cum recipientul i se evaporă din mîini.

— Aş vrea să dorm, spuse zăpăcit Val. Sau să mă trezesc.

— Ai curajul să intri în cronotron?

— Intru oriunde, numai să dorm. Urcară în cabina destul de strîmtă a aparatului. Unde mă pot întinde?

— Aici. Şi omuleţul îi arătă un fel de masă cu un picior şi acoperită cu o calotă străvezie. Iată patul. Vei dormi degravifiat. Val avea cel mai plăcut somn.

— A, era să uit. Stinge luminile din afară. Sînt urmărit de nişte criminali.

— N-ai grijă. Voi face să devenim invizibili. Şi acum, culcă-te! Noapte bună.

★

Val se trezi odihnit şi flămînd. Necunoscuta-i gazdă îi dădu să mănînce trei mici chiftele ciudate, gustoase şi care-l săturară, apoi îl invită să bea o infuzie probabil nealcoolică, dar înmiresmată ca un vin şi înviorătoare ca o cafea.

— O duceţi bine, voi cei din LIV! zîmbi visător Val.

— Oarecum, răspunse omuleţul. Acum mă crezi?

— Te-am crezut şi înainte, dar încă nu m-am obişnuit cu ideea. Dar, zi, toţi cei din LIV sînt de statura ta?

— Cei mai mulţi, există însă şi unii ca tine. De altfel e în firea lucrurilor. Reptila a crescut în volum — omul a sporit în esenţă.

Deodată Val remarcă faptul că omuleţul nu-şi deschidea gura cînd vorbea.

— Unde-i traductorul prin care discuţi cu mine?

— Aici! şi necunoscutul arătă două plăcuţe dispuse pe bluza lui în dreptul pieptului. Simplu, nu?

— Oamenii veacului tău mai au nume? întrebă Val cu o nuanţă de maliţie.

— De bună seamă. Un nume mic şi o cifră cosmică. Eu sînt Ast $10^{73} + 3$. Niciodată nu m-am împăcat cu aiureala asta aritmetică, deşi îi recunosc utilitatea.

— Dar cronotronul tău cum funcţionează?

— Nu-mi pune asemenea întrebări plicticoase. Totdeauna mi-a fost nesuferită tehnica. Înclinaţia mea e istoria.

— Nici măcar principiul maşinii nu-l ştii?

— Ba da, îl ştie orice copil: echivalenţa dintre spaţiu şi timp. Dar numai cu asta tot n-ai să izbuteşti să repari rabla de alături.

— Istoricule, aminteşte-ţi cînd a fost descoperit acest principiu!

— Nu ţipa, că-ţi spun îndată. Să-mi întreb memoria. Ast luă dintr-un raft o casetă, formă un cifru şi răspunse: În secolul XXI.

— Ce bine! oftă Val.

— Aşadar, ideea ta a murit cu tine, dar a înviat, surîse enigmatic Ast.

— De unde o ştii? Ghiciţi gîndurile?

— Acum nu, dar în timpul somnului ţi-am analizat creierul, aşa că am aflat despre tine esenţialul.

— Aaa! făcu uimit Val.

— Îţi propun ceva. O experienţă interesantă. Încearcă să-mi repari rabla.

— Eu?!

— Dacă izbuteşti, cronotronul e al tău.

— Dacă nu?

Ast tăcu, apoi spuse rîzînd:

— Atunci nu va fi al tău.

— Ce poveste nebunească! izbucni Val. Cum ai pornit la drum, cînd nu eşti în stare să-ţi conduci aparatul?

— Îl conduc, dar nu ştiu să-l repar. Nu-mi place tehnica. Tu însă eşti ca un copil îndemînatic şi isteţ...

— Sînt fizician teoretician, replică oarecum jignit Val.

— Nu te supăra, spuse Ast. Eşti chiar unul dintre descoperitorii anonimi ai principiului, deci îl cunoşti. Eu îţi voi da să studiezi la memorizator toate schemele şi aiurelile cronotronului. Aşa că nu-ţi rămîne decît...

— Bine, rosti calm Val. Primesc. Nici n-am o altă ieşire.

Val era convins că nu va putea repara „rabla", dar cîtă vreme îl avea pe Ast alături mai putea spera.

★

Au trecut cîteva săptămîni. Învăţînd să manipuleze memorizatorul hipercristalin, Val obţinu prin aceasta un adevărat manual de crononautică. Memorizatorul acela era el însuşi o maşină uluitoare. Cantitatea de informaţie a peste 50 de veacuri încapsulată într-o casetă! Curînd, Val îşi dădu seama că, în faţa muntelui de noi cunoştinţe, era aidoma unui copil. La început, el nu s-a încumetat nici măcar să atingă dispozitivele navei. Pe urmă însă, cu ajutorul manualului, a descoperit treptat construcţia, funcţia şi modul lor de utilizare.

Şi iată că într-o zi lui Val i se păru că detectase cauza avariei. Era de fapt un fleac, un releu care se deconectase. Exista posibilitatea de a înlătura defecţiunea şi de a verifica rezultatul, fără a pune în funcţiune nava. Dar proba decisivă putea fi făcută doar în clipa în care cronotronul îşi lua zborul prin timp.

★

Val şi Ast stăteau de vorbă afară, pe o muşama ciudată, care răspîndea răcoare. Singurele lumini veneau dinspre stele.

— Nu mă laşi într-o zi şi pe mine să-ţi analizez creierul? întrebă Val.

— Ce vrei să afli? rîse Ast.

— Nu mi-ai spus prea multe despre tine.

— Eşti încă un... copil.

— Las la o parte că nu-i drăguţ cum vorbeşti. Dar copilul ăsta îţi va repara cronotronul.

— Crezi?!

— Ce se va-ntîmpla dacă-l voi repara?

— Ți-am spus: va fi al tău.

— Știi însă că aparatul e construit doar pentru un singur pasager. Ce vei face singur... aici?

— Mă voi descurca. Am să iau cîteva jucării din cabină, iar mai departe voi vedea.

— Sîntem în plin deșert. N-o să cari cu tine rezervorul cu apă.

— Pe bordul rablei nu există un... rezervor cu apă, ci doar o canistră cu cîteva kilograme.

— Dar bem de cîteva săptămîni.

— Ți-am zis că ești copil. În fiecare noapte, pe cînd dormeai, fabricam apa pentru a doua zi.

— O fabricai! Din ce?

— Din aer. În recipientul pe care-l folosesc există o substanță transmutantă... Nu te speria: apa obținută nu e radioactivă, deoarece timpii de înjumătățire ajung la zero odată cu sfîrșitul reacției.

— Dar ce vei mînca?

— Același recipient captează microorganismele din aer, le accelerează dezvoltarea și le ia proteinele, enzimele și sărurile minerale. După ce sînt făcute inofensive pentru consumator, toate aceste substanțe sînt transformate în micile chiftele, al căror gust ți-a plăcut...

— Dar dacă ți se strică și aparatul ăsta.

— Mai e pe acolo unul de rezervă...

— Pe care mi-l vei lăsa mie.

— Ți-l las, dar vorbești de parcă ai și reparat cronotronul.

— Cred că l-am reparat.

— Bravo! Atunci ești liber să fugi în viitor... sau în trecut, ca și mine. Fii însă atent: dacă nu l-ai reparat bine, poți exploda.

— Voi fi atent.

— Pregătește-te de drum.

— M-am pregătit.

— Atunci să-mi iau din cronotron cîteva „jucării"... și memorizatorul.

— Mi-ar fi de folos și mie.

— Începînd din secolul XXIII, găsești memorizatoare la orice depozit.

— Aşa, pe gratis?

— Bineînţeles. Nimeni nu ia ce n-are nevoie.

Au stat de vorbă pînă în zori. În tot acest timp, Ast a povestit o mulţime de lucruri despre istoria Pămîntului. Pînă la sfîrşit, Val a hotărît să descindă în secolul XXVII, o perioadă capitală pentru dezvoltarea fizicii metagalactice.

— Ne vom mai vedea? întrebă în cele din urmă Val.

— Nu prea cred, dar nu este exclus.

— Şi tu? Cum ai să te-ntorci?

— Formez un cifru şi apare o patrulă a timpului.

— Ca în basme...

— Nu. Prin telecronoapel. Şi Ast scoase un mic cub. În cabină mai există şi pentru tine cîteva.

— De ce n-ai chemat pînă acum patrula?

— Trebuia să fiu prost. Pentru povestea asta mi-ar fi luat un talon...

— Dar mai tîrziu?

— O să mă descurc. Nu te îngriji de mine...

— La revedere! spuse emoţionat Val.

— Poate, răspunse Ast. Vezi să nu fie de la început „adio".

— La despărţire, noi, cei din secolul XX, obişnuim să ne stringem mîna.

— Să ne-o stringem, primi Ast. Iar la noi, cel care rămîne face gestul întoarcerii. Ast îl prinse pe Val de braţ şi de ceafă şi, supunîndu-l unei fantastice figuri de judo, îl întoarse cu 360 de grade. Asta a fost. Acum du-te! Dacă ai reparat într-adevăr rabla, în cîteva sfriline — e o măsură spaţio-temporală — ai şi ajuns în secolul XXVII.

— Dar dacă explodez, nu voi fi rănit?

— Mă voi îndepărta cu mai mulţi kilometri. Dacă totul decurge bine, te înalţi cîteva secunde, apoi devii invizibil, adică te integrezi în cronoplasmă. Dacă explodezi, voi vedea o trombă neagră izbucnind spre cer.

*

O fiinţă cu ochii pedunculari privea în zare. Deodată un glob fosforescent parcă se rostogoli în sus, pierind iute în albăstrimea cerului.

— În regulă! rosti omuleţul şi făcu o tumbă în aer. E timpul să mă pun pe treabă. Voi studia istoria antică pe viu.

CALEIDOSCOP

● Omul s-a ocupat cu astronomia încă în epoca de piatră, în urmă cu 30 000—35 000 de ani. Acestui lucru îi stau mărturie crestături făcute pe oase de animale sau desene descoperite pe pereții unor peșteri, adevărate „însemnări științifice", în care autorii notau diferite faze ale Lunii și țineau socoteala zilelor și nopților.

★

● Primele cutii poștale au apărut în urmă cu 400 de ani, în Florența. Ele atîrnau pe ușile primăriei și serveau pentru depunerea denunțurilor anonime împotriva învățaților suspectați de a avea „legături cu diavolul", împotriva filozofilor care răspîndeau unele idei progresiste, a politicienilor bănuiți de trădare ș.a.

★

● Densitatea razelor cosmice din interiorul galaxiei noastre este de cîteva ori mai mare decît cea din afara ei. Această observație permite să se clarifice problema unde anume se formează razele cosmice : în afara Galaxiei sau în interiorul ei. Studierea densității acestor raze enigmatice permite să se creadă că ele se formează și în interiorul Galaxiei.

★

● Greutatea totală a hidrogenului din atomii care rătăcesc în spațiul interplanetar întrece cu mult greutatea stelelor și a planetelor luate la un loc. Acest hidrogen rece emite radiounde pe lungimea de 21 cm. Aceste semnale au permis radioastronomilor să poată urmări mișcarea norilor de hidrogen.

★

● Cu cîţiva ani în urmă, astronomul sovietic N. S. Kardaşev a prevăzut teoretic noile unde de „emitere" a hidrogenului : 3 şi 5 cm. Anul trecut, savanţii sovietici au recepţionat pentru prima oară o astfel de radioemisie. Noua descoperire permite să se urmărească cu mai multă exactitate traiectoria norilor de gaze, să se pătrundă mai adînc în tainele lumii siderale.

★

● In fiecare an, plantele de pe planeta noastră „aspiră" din sol 160 milioane tone de azot. 12 milioane de tone se întorc înapoi în sol sub formă de îngrăşăminte. În afară de aceasta, solul este îmbogăţit şi de unele microorganisme care asimilează azot din aer. Totuşi problema „foamei" de azot încă nu este rezolvată. Chiar dacă deasupra fiecărui km pătrat de pămînt plutesc în aer 8 milioane tone de azot, acest azot, nefiind combinat cu moleculele altor substanţe, nu poate constitui îngrăşămînt pentru sol.

★

● Conform datelor statistice ale O.N.U., în fiecare minut populaţia planetei noastre creşte cu aproape 20 de oameni, iar anual cu aproape 63 milioane de noi locuitori. In fiecare an se nasc 119 milioane de oameni şi mor 56 milioane de oameni.

★

● Prelucrarea sticlei a apărut cu aproximativ 5 000 de ani în urmă, iar industria sticlei cu aproape 3 000 de ani în urmă, în Egipt.

★

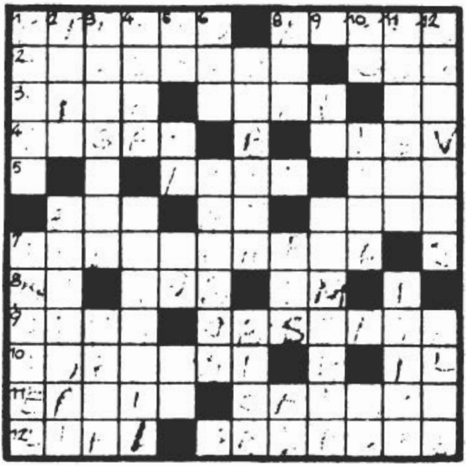
● In Roma antică, vasele de sticlă erau foarte preţuite — ele erau mult mai scumpe decît cele din aur sau din argint.

★

● Sticla a început să fie folosită pentru geamuri abia în secolul III al erei noastre. Printre dărîmăturile Pompeiului au fost găsite sticle de la geamuri.

Vecina noastră MARTE

ORIZONTAL : 1) Nemărginitul spre cucerirea căruia omul face acum primii pași — Planeta Marte spre exemplu ; 2) Instrument optic cu care s-au făcut primele investigații vizuale mai amănunțite asupra vecinei noastre Marte — Clasă de obiecte ; 3) Substanță ipotetică pe care fizica modernă o neagă și care după unele teorii ar umple întregul spațiu — Program de plecare și sosire al vehiculelor — Simbolul titanului ; 4) Fixat de scaun, așa cum călătoresc de pildă cosmonauții — Învață și astronomia ; 5) Compus chimic cu gust acru, care după unele teorii ar sta la baza zăpezii de bioxid de carbon observată la cele două calote ale lui Marte — Fluviu în Finlanda ; 6) Interjecție cu care se opresc caii — Bidiviu — Orășel în U.R.S.S.; 7) Știința care se ocupă cu studierea și descrierea planetei Marte ; 8) Simbolul natriului — Cilindru — Terminație latină ; 9) A dori din tot sufletul pe cineva — A face constatări și studii asupra fenomenelor astronomice ; 10) Mișcări în atmosfera marțiană, presupuse a fi cauza apariției norilor gălbui sau cenușii, care acoperă uneori

suprafața planetei — Pronume reflexiv ; 11) Măreț, grandios — Formațiuni polare, ale căror centre nu coincid totuși cu polii planetei Marte și care variază în raport cu anotimpurile marțiene ; 12) A suda — Calea Laptelui din care face parte și sistemul nostru solar.

VERTICAL : 1) Corpuri cerești vizibile cu ochiul liber — Țînțar care propagă malaria ; 2) Ca și pe Soare, asemenea neregularități au fost constatate și pe suprafața planetei Marte, formînd „continente" și „mări" — Particule mici de materie, care se presupune că acoperă o bună parte din suprafața lui Marte ; 3) Selecționare — Imită zgomotul unui mers greoi sau al unei căderi ; 4) Alt nume al bătrînei noastre mame comune, Pămîntul — Mișcare în jurul axei sale, care în cazul planetei Marte s-a stabilit că se face în 24 de ore, 37 minute, 22 secunde și 58 sutimi (pl.) ; 5) Sînt — Posesiv — Literă japoneză — Udrea Cornescu ; 6) Orășel în Peru — Element chimic, constatat și în compoziția planetei Marte ; 7) Traiectoria pe care se deplasează Marte în jurul Soarelui și care are o distanță mijlocie de 228 000 000 km — Sat lîngă Huedin; 8) Corp chimic foarte răspîndit pe Pămînt, dar care se presupune că pe planeta Marte se găsește în cantități foarte mici — Unealtă de tors — Aluminiu ; 9) Notă muzicală — Uimire, ululală ; 10) Tîrg (abr.) — Ca și ea, Marte are faze și cratere — Final de box ; 11) Așa-numitele „canale", formațiuni specifice lui Marte, presupuse pentru prima oară de Schiaparelli în 1887, dar inexistente pe imaginile transmise de „Mariner 4" — Răsărit (pl.) ; 12) Cosmosul, cu toate cunoscutele și necunoscutele lui — Drum prin parc.

A. POSTELNICARU

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"

2012

COLECȚIA

CLUB Povestiri ȘTIINȚIFICO-FANTASTICE

cpsf.info

prelucrare & editor Costin Teo Graur

i.m. Pompilu

Au scanat, corectat, prelucrat.

Ceea ce nu au fost în stare redacțiile Știință și tehnică sau cei care au dat să continue CPSF, au reușit, cu multă dăruire, muncă și cheltuială, acești entuziaști.

Lor trebuie să le mulțumim pentru că avem acum posibilitatea să (re)citim legendara Colecție.

clandher
flash_gordon
evilgheorghe
krokodyliu
progressivefan3
car_deva
coollo
fractalus
panionios
nid68
un anonim (RK)
Gyuri
hunyade
dl. Dan Lăzărescu
Cilly Willy
fizikant
Doru Filip
connieG

(dacă este omis cineva, vă rog un email și reparăm greșeala)

Abonaţi-vă la revista „Ştiinţă şi tehnică" — publicaţie lunară editată de C.C. al U.T.C. şi Consiliul pentru răspîndirea cunoştinţelor cultural-ştiinţifice. Abonamentele se primesc de către oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii pînă la data de 25 ale fiecărei luni, cu deservirea în luna următoare.

Revista se găseşte de vînzare la toate chioşcurile pentru difuzarea presei şi debitele O.C.L.

Preţul 1 leu

• FEBRUARIE 1966

41 007